

PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR, SECTOR AL PRODUCȚIEI DE BUNURI ȘI SERVICII

Dr. Camelia CĂMĂȘOIU

Tendențele manifestate pe plan mondial cu privire la starea factorilor de mediu, mai ales cele din ultimul deceniu, au impus preocupări urgente și concertate pentru micșorarea riscurilor datorate dezechilibrării relațiilor dintre om și natură. Mărturie în acest sens, stau, lucrările Conferinței Națiunilor Unite asupra Mediului și Dezvoltării încheiate recent la Rio-de-Janeiro, la care au participat șefi de state și guverne din 177 țări membre ale O. N. U. și peste 20000 de participanți, delegații oficiale și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, personalități ale societății civile din Nord și Sud. Regrupind problematica actuală și de perspectivă, precum și angajamentele asupra mijloacelor de acțiune, documentul final al Conferinței - Acțiunea 21 (pentru secolul douăzeci și unu) - își propune să concilieze o dezvoltare economică durabilă pentru toată lumea cu protejarea mediului ambiant pe întreaga planetă.

Conștiința faptului că intensificarea activității umane, sporește, presiunile asupra mediului, fie prin consumul necontrolat de resurse și spațiu, fie prin producerea unor deșeuri pe care natura nu le mai poate absorbi fără suferințe, a determinat comunitatea internațională să treacă la susținerea unor măsuri ferme pentru prevenirea, contracararea și eliminarea repercusiunilor factorilor perturbatori ai echilibrului ecologic.

Dacă principala cauză a degradării ecosferei ține de formele de producție și de consum ale societății de tip industrial, concluzie unanim recunoscută, atunci și

soluțiile trebuie căutate tot de pe poziții economice, fără a subdimensiona importanța celorlalți factori - sociali, morali, culturali. În logica pur tehnică și economică a dezvoltării, așa cum a fost ea în general concepută, mediul ambiant și resursele naturale au fost considerate drept simple instrumente ce servesc creșterii economice. O mare eroare de calcul economic - neglijarea costului degradării și a pagubelor aduse mediului și sănătății umane - a generat costuri care trebuie să fie suportate de întreaga societate amenințată cu agravarea pericolelor ecologice.

Potrivit analizelor făcute de experții unor organizații specializate din sistemul Națiunilor Unite, într-un interval de numai 40 de ani (respectiv din 1950 până în 1990) activitatea economică la nivel mondial a crescut de circa 4 ori, urmînd ca până în anul 2000 să sporească de 5 ori, în condițiile în care populația se va tripla (față de 1950). Este evidentă necesitatea regîndirii organizării și a modalităților de desfășurare a activităților economice și de aici, tranziția spre un comportament și mod de viață controlat și acceptabil din punct de vedere ecologic. De modul în care comunitatea internațională și fiecare țară și colectivitate în parte vor reuși să rezolve această problemă, va depinde - potrivit opiniei specialiștilor - conduita evoluției dezvoltării în secolul ce vine, cu atât mai mult cu cît, actuala generație are obligația testamentară de a lăsa un spațiu ambiant adecvat generației viitoare.

Pornind de la ideea că întreaga dezvoltare economică generată de

tehnosferă, respectiv de mediul creat de om de-a lungul existenței sale, ar trebui mai degrabă să susțină ecosfera și nu să o degradeze, atenția se focalizează asupra modului durabil de folosire a resurselor naturale. Cum întreaga activitate economică depinde, în ultimă instanță, de existența acestor resurse, orice creștere care epuizează baza de materii prime și energie fără să asigure regenerarea sau substituția acestora nu poate fi viabilă în timp. În acest sens, conceptul de "dezvoltare durabilă" oferă un teren incitant pentru găsirea acelor soluții de creștere economică care să corespundă posibilităților și aspirațiilor proprii fiecărei țări în identitate și cu obiectivele protecției mediului înconjurător.

Ceea ce caracterizează, în prezent, modul de abordare și rezolvare a problemelor mediului înconjurător este tendința evidentă manifestată în toate țările dezvoltate de a integra, într-o ordine prioritara, obiectivele strategiei de protecție a mediului în strategiile și politicile de dezvoltare economică și socială pe termen lung. Faptul în sine demonstrează, pe de o parte, acceptarea unui "nou destin" al criteriului economic al dezvoltării și, pe de altă parte, recunoașterea necesității primatului unor valori morale cum sînt solidaritatea și echitatea în situații conflictuale, în opoziție cu comportamentul dictat doar de interesul imediat și strict individual al agenților economici.

La sfîrșitul anilor '80, schimbarea de atitudine a principalilor agenți economici față de problemele ecologice este susținută de o serie de argumente din care reiese rolul sectorului de protecție a mediului ca sector producător de bunuri și servicii. Aceasta este confirmată de: evoluția pozitivă a cheltuielilor cu protecția mediului; creșterea producției interne create de sectorul protecției mediului; sporirea investițiilor pentru protecția

mediului înconjurător; consumul "ecologic" al populației; evoluția ascendentă a forței de muncă ocupată în sectorul protecției mediului înconjurător.

Ofertant de noi locuri de muncă, sectorul protecției mediului înconjurător contribuie la resorbirea șomajului. În Franța, de exemplu, forța de muncă ocupată în acest sector se ridică la un efectiv de 360000 de persoane, respectiv 1,7% din populația activă din anul 1990.

Costurile ocazionate de protecția mediului înconjurător nu mai sînt privite astăzi drept simple cheltuieli care grevează bugetele - public și privat - dovedindu-se eficiente din două puncte de vedere: pentru protejarea naturii și sănătății umane, ca și pentru creșterea economică. Astfel, în S.U.A., cheltuielile cu controlul și reducerea poluării au sporit de la 1,5% din P. I. B. în 1972 la 1,9% în 1989, estimîndu-se că vor ajunge la 2,8% în jurul anului 2000. În Franța, deși ponderea acestora a fost în 1990 doar de 1,3% din P.I.B., volumul absolut a însemnat o dublare față de 1980.

Supportînd o parte din costurile ocazionate de transpunerea în practică a măsurilor de protecție ecologică, întreprinzătorii devin tot mai interesați de avantajele pe care le pot obține în ceea ce privește productivitatea, calitatea și competitivitatea produselor lor. Așa de exemplu, analizele cost/beneficiu efectuate într-o serie de țări pentru standardele de calitate a aerului (în ceea ce privește monoxidul de carbon, oxizii de azot și particulele solide) au dovedit obținerea de profituri nete. În S.U.A. și Canada, ca urmare a efectelor pozitive obținute din reducerea plumbului din benzină, s-a luat decizia eliminării lui definitive din conținutul combustibililor.

Aplicarea cu strictețe a principiului "cine poluează plătește" a declanșat un proces ascendent de modernizare a liniilor tehnologice, ceea ce a impulsionat

comportamentele inovatoare la nivel microeconomic. Dacă în industria franceză, în 1986, numai 7% din întreprinderi aveau prevăzute investiții de modernizare a căror destinație era legată de protecția mediului înconjurător, în 1990 această proporție s-a ridicat la 18%.

Ideea de a acorda prioritate eforturilor de pregătire a viitorului stă la baza inițierii unor programe naționale și regionale de finanțare a cercetării-dezvoltării în domeniul tehnologiilor "curate" și antipoluante, a formării și pregătirii specialiștilor, de organizare și gestionare a mediului. Cu titlu de exemplu menționăm cele două mari acțiuni finanțate de Piața Comună: cel de-al 3-lea Program de Cercetare-Dezvoltare (1990- 1994) și programele și proiectele de demonstrație a tehnologiilor "sănătoase" din punct de vedere ecologic sau cele pentru conservarea naturii din țările mediteraneene.

Înlăturarea disfuncționalităților importante din domeniile tradiționale de aplicare a politicilor de mediu (starea rețelei de aprovizionare și distribuție a apei, salubritatea, izolarea fonică, etc.) au ridicat, în ultima vreme, cifra de afaceri a "ecoindustriilor". În Franța, valoarea producției de bunuri și servicii specifice protecției mediului înconjurător realizate de întreprinderi specializate ("ecoindustriale") a fost de 1,6% din P. I. B. realizat în anul 1989. Dacă la această parte a ecoindustriilor se adaugă și contribuția altor agenți, cum ar fi administrațiile locale (salubritatea, colectarea și eliminarea deșeurilor) și întreprinderi producătoare de energie sau materiale de transport legate de mediul înconjurător, atunci valoarea producției interne a sectorului mediului înconjurător s-a ridicat la 2% din P. I. B.

Impactul mediului asupra creșterii economice este ilustrat de accelerarea reinnoirii produselor, cum sînt cazurile benzinei fără plumb, automobilele cu

aprindere catalitică, aerosoli fără clorofluorocarboni. Mediul intervine, de asemenea, din ce în ce mai mult drept factor determinant în însăși concepția produselor. În felul acesta, factorul ecologic a trecut progresiv de la poziția de restricție impusă industriei la cea de motor al reinnoirii produselor și a procedeelelor de fabricație.

Stimularea ofertei industriale în condițiile consumului ecologic al populației (1% din consumul menajelor din Franța) a condus la apariția "ecoproduselor" sau a produselor "sănătoase". Prin "Programul Etichetelor Verzi" din S. U. A., lansat în 1990, s-a intenționat aplicarea criteriilor ecologice pe întregul ciclu de producție - de la materia primă și pînă la depozitarea resturilor produsului consumat.

În sfîrșit, nu poate fi neglijat un alt aspect economic cu amploare crescîndă în ultimul timp, și anume schimbările externe ale activităților de protecție a mediului înconjurător. Se au în vedere trei mari categorii de schimburi: exporturile deșeurilor (contestate de țările în curs de dezvoltare), exporturile de materiale specifice mediului (aparate de filtrare a apei, țevi etc.) și contractele de inginerie a mediului.

Din analiza tendințelor ce se manifestă pe plan mondial cu privire la starea factorilor de mediu, ca și a experiențelor privind protecția mediului înconjurător în țările avansate, se pot desprinde câteva concluzii utile pentru elaborarea și fundamentarea strategiei și politicii de protecție a mediului în România în perioada de tranziție:

- Cu toate dificultățile în care se găsește în prezent economia națională, nu se poate face abstracție de cerințele dezvoltării durabile în condițiile specifice societății românești; politica macroeconomică pe care o va decide orice guvern trebuie să țină seama de securitatea mediului și a sănătății umane, iar restructurarea economică nu se

poate concepe în afara protecției mediului - ar fi o eroare scump plătită în viitorul imediat. De aceea, este important ca parlamentul și guvernul să grăbească introducerea unor măsuri de comandă și control - reglementări, standarde de emisii, sisteme de supraveghere și penalități - pentru a întări impactul măsurilor macroeconomice asupra reducerii poluării.

- Prioritățile strategice ale protecției mediului înconjurător depind foarte mult de stabilizarea și ameliorarea situației economice. Încă de pe acum, se impune statuarea principiului "poluant-plătitor" la baza politicii de protecție a mediului, în strînsă legătură cu elaborarea legislației mediului privind standarde și reglementări pentru reducerea poluării, standarde de calitate a mediului sau norme de emisii.

- Integrarea activității de protecție a mediului înconjurător în mecanismele de piață nu mai comportă discuție. Costurile de mediu încorporate în producția și consumul de bunuri și servicii trebuie să reflecte adevăratele costuri ale inputurilor de resurse, în scopul îmbunătățirii eficienței folosirii resurselor și promovării unei creșteri economice durabile.

- Influențarea motivațiilor și a comportamentului producătorilor și al consumatorilor să se bazeze pe instrumente economice și fiscale precum impozitele și

taxele, amenzile, credite și împrumuturi.

Subvențiile și alocațiile bugetare pentru dezvoltarea ecologică trebuie considerate, în perioada de tranziție, ca mijloc de promovare atât a dezvoltării economice cât și a îmbunătățirii protecției mediului. Numai bugetul public este în măsură să preia imediat o bună parte din povara cheltuielilor, din cel puțin două cauze: în primul rînd statul este principalul proprietar al resurselor și trebuie să-și asume toate responsabilitățile și în al doilea rînd, actualii proprietari nu pot fi penalizați pentru efectele de degradare a naturii, săvîrșite în trecut și pentru care ei nu sînt vinovați, nemaivorbind de capacitatea investițională redusă a acestora.

În sfîrșit, nu putem neglija necesitatea adoptării unui comportament economic, dar și moral și civic din partea tuturor agenților. Ca economiști, putem cere eficiență din orice activitate, deci, și din cea privind protecția mediului înconjurător. Însă, trebuie să ne punem întrebarea în acest caz - putem maximiza profitul în orice fel de condiții? Exemplele concrete ale valorificării deșeurilor importate și ale transferului de tehnologii poluante în țările în curs de dezvoltare impun prudență și regîndirea conceptului de "eficiență" prin optica protecției mediului ambiant și a sănătății umane.

1) *Valoarea producției interne a sectorului privind protecția mediului înconjurător este dată de ansamblul activităților realizate de către agenții economici interni avînd un caracter al producției, comercial sau necomercial (întreținerea de spații verzi, parcuri naturale).*

2) *Sursa datelor statistice: - U. N. E. P. "World Resources 1992-1993", New York, 1992;*

- *O.E.C.D. "The State of the Environment", Paris, 1991;*

- *O.E.C.D. "Environmental Indicators", Paris, 1991;*

- *"Economic Survey - United States", O.E.C.D., Paris, 1991;*

- *"Données Economiques de L'Environnement", Ministère de l'Environnement, France, 1991.*